

שמעתא אליבא דהלכתא

גליז'ן שב"ז - פרשת מקץ - הנוכה - תשע"ח - קהילת הניכי הישיבות, רמות ב' סג

פניני הלכה

תהיל להדליק נ"ח ונוכר שלא בירך כיצד ינהג

ל"ע באדם שאחר שהתחיל להדליק נרות הנוכה שם לבו ששכח לברך בהברכה הראויה לברך קודם ההדלקה, כיצד עליו לנהוג.

ומצינו ב**פרי"ח** (סי' תרע"ג) שכתב - נשאלתי על מי שעומד בליל ז' והיה לו להדליק ז', וכסבור שהוא ליל ז' והדליק ו', ואח"כ נודע לו שהוא יום שבעי וצריך להדליק [עוד] נר אחד, אי בעי ברוכי או לא. והשבת, דכיון דמצוות נר חנוכה נר איש וביתו, ואיך דמדליק הוה משום הידור. לא בעי ברוכי. ועוד שהרי כתב **בב"י** (סי' תרע"ג) בשם **אורחות חיים** (ה"ל חנוכה סי' י) דמי שלא הדליק בליל שלש אלא ב' נרות זה היה מעשה בלונג"ל והסכימו שידליק מה שחסר להדליק וא"צ לברך פעם אחרת. ע"כ. ומבואר בדבריו דמשום נרות ההידור לא מצי לברך.

איברא דאין מדברי האורחות חיים ראייה לנידון דידן, ואדרבא דיש לייק מדבריו דבנידון דידן יש לו לברך על שאר נרות ההידור. דהא סיים שם הב"י "ואין צריך לברך פעם אחרת כי הברכה שעשה בתחלה על חיוב כל הנרות עשה"ו. ומשמע דלולי שביד מתחילה על כל הנרות היה צריך לברך על הנר שמוסיף כעת. וכבר עמד בזה **הגור"א** (תנינא סי' י"ג) וכתב דראייתו השניה של הפרי"ח מהב"י, הינה ראייה לטור סברות הראשונה, דממה שנקט הטעם דדעתו היה בשעת הברכה על כל הנרות שצריך להדליק, משמע דבלאו הדין הכי היה צריך לברך משום ההידור. ואכן לדברי **הב"ש** (סי' תרע"ב סי"ג) שהביא לד"א דברי הב"י משמיה דהאורחות חיים, כתב **הא"ר** (סי' י) דמשמע דאם לא היתה דעתו לולא אלא סבר שלא יהיה לו יותר נרות ואח"כ נודמן לו חזר ומברך.

[ויעיינו עוד ב**במ"ג** בריש סי' תרע"ו דהביא דברי הב"י דלא יחזור ויברך מפני דהברכה שעשה מתחילה על חיוב כל הנרות עשה. וצ"ע דלבריו בס"ס תרנ"א (סי' כ"ח) ושם הביא דברי **האבוד"ה** (נמו"ר) שכתב בשם **הרמב"ם** דאם בשעה שהדליק הנר הראשון היתה כוונתו להדליק נרות אחרים א"צ לברך, ואם בידו והדליק ואח"כ נודמן לו נרות מברך בכל פעם. ע"כ. ויש להעיר דבתשובת הרמב"ם שלפנינו (שי"ת פאר הדור סי' קי"א) דברי הרמב"ם נסובים על כמה בתים ולא על כמה נרות.

ואולם **הפמ"ג** (סי' תרע"ו משב"ז סי' ב) א"ע"ג דמתחילה דייק מדברי הב"י דאם לא היתה דעתו להתחיל לכך מברך על השאר אע"ג דהם נרות ההידור. מ"מ בסוף דבריו כתב - ומי"מ צ"ע מאחר דמצוה ליכא. ע"כ. ו**בא"ר** (סי' א) כתב דדברי הא"ר צ"ע, דהיכן ציוונו, דהלא לא הוה רק למהדרין.

ואלא דיעיינו **בראש יוסף** (שבת דף כ"ג ע"א) דכתב נמי דליק מדברי הב"י דצריך לברך, והנהיג בצ"ע. אך הוסיף עוד וכתב - גם צ"ע דכל מצוה שיש לה משך זמן מברך לאחר העשייה כמו סוכה ותפילין וציצית, ויהי נר חנוכה יש לה משך זמן, אע"ג דכתבה אין זקוק לה מ"מ מצווה הוה.

ועיינו עוד ב**בא"ר** בס"י רס"ג סי' ק"א, על דברי **המג"א** (שם) דאם שכחה לברך על הנר של שבת וחשכה, יש לסמוך על **המהר"ש** דתברך. שכתב - ומי"ש דאם שכחה תוכל לברך בעוד הנר דולק, הנה מצוה שיש לה משך זמן מברך בעוד המצוה לא נגמרה, כמו תפילין ובדיקת חמץ וכדומה ונר חנוכה, שאם לא בירך קודם אפשר לברך אח"כ, אף שאין בו שמן כשיעור עתה, מ"מ עדיין המצוה קיימת, משא"כ בשבת אין תברך ועתה אסור להדליק. ע"כ. וחז"ן דלענין חנוכה שפיר ט"ל ד"ל דאכתי יכול לברך כל עוד שהמצוה קיימת.

ואולם בס"י **תל"ג במשב"ז** סי' ג' כתב - ומצוה שיש לה משך זמן מברך עדיין, היינו כעושה מצוה או לבוש תפילין ומעוטף בציצית, ולא כשה מעיקר ולא בירך שוב אין מברך, ע"י שכחה"ל (אות ב). ולפי זה הדליק נר חנוכה, אף על פי שעדיין המצוה קיימת אין מברך. ועיינו באר היטב סי' תרע"ו אות ה' בשם **הלכות קטנות** ח"א סי' ג' דאם לא הדליק כולם מברך.

[ו"ל **הלכות קטנות** (ח"א סי' ג) ששאלת עוד אם הדליק נר ראשון ולא בירך אם יש לברך על השאר, ואם כבתה מהו. אפשר שכל זמן שעוסק בהידור מצוה יש לו לברך. ע"כ. ומבואר בדבריו דמצי לברך על נרות ההידור. וע"כ דאין משום דהמצוה עדיין קיימת דהא אפי' היכן דכבר כתב הנר הראשון ט"ל דמצי לברך על שאר הנרות]. וחז"ן דאיכא ב' סברות דאכתי יכול לברך על הדלקת שאר הנרות. א - דמצי לברך על הדלקת נרות ההידור. ב - דמצי לברך אף על הדלקת הנר הראשון כיון דחשיב דאכתי המצוה קיימת. אלא דהפמ"ג לא ברירא ליה ב' הסברות הנ"ל.

שמעתא אליבא דהלכתא

המדליק נ"ח בשמן של חברו האם צריך לעשות קנין

א. שמן ונרות חנוכה. ב. אכסנאי בהשתתפות בפרוטה. ג. קנין מעות. ד. במצות. ה. מצות שאינם חובה. ו. מצות חנוכה. ז. כשנותנים לו ע"ד להדליק נ"ח.

א. שמן ונרות חנוכה

איתא **בשבת** (כ"א) אמר רבי זירא אמר רב פתילות ושמיני שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (סי' תרע"ג סי' א). וע"י **ברמ"א** (שם) שכת' דשמן זית מצוה מן המובחר. ועיינו דמ"מ נוהגים להדליק בנרות של שעה כי אורן צלול כמו שמן. וביאר **המ"ב** (סי' ק"ד) דמ"מ מצוה בשל שמן טפי מנרות של שעה דע"י השמן נעשה הנס. ויש לעיין האם בעינן שהנרות או השמן שעל ידם מדליקים נ"ח יהיו קנויים לו או דלמא גם אם הם שאולים או מהפקר ייד"ח.

ב. אכסנאי בהשתתפות בפרוטה

שנינו **בשבת** (כ"ב) אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה אמר רבי זירא מריש כי חוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא, ע"כ. וכן פסקו **הטו"ע** (סי' תרע"ג סי' א) דאכסנאי אם משתתף בפרוטה סגי, ואם מדליקין עליו בביתו א"צ להדליק. ויעיינו **ברשב"א** (ח"א סי' תקמ"א - ב) שביאר דאכסנאי הוא המתארח אצל השני ואינו אוכל על שלחנו בקביעות, כגון המתארח בבית חמוי הוא ואשתו ובניו, אפי' פתח בבא לנפשיה והשתא אוכל על שלחן בעל הבית. והובא **בב"י** (סי' תרע"ג). וע"י בזה בגלין קב"ד. וכת' **המ"ב** (סי' ק"ד) דאכסנאי א"צ ליתן חצי מהוצאות הנרות, אלא מספיק שיתן אפי' פרוטה [ויש מאחרונים שכתבו דצריך בעה"ב להוסיף מעט שמן בשבילו מלבד השיעור שצריך ליתן לצורך חצי שעה בשביל עצמו].

ויש לעיין איך מהני שיתוף בפרוטה, האם ע"י נתינתה קונה חלק בשמן והאכסנאי יוצא ידי חובת הדלקה על בעל הבית כי קנה בקנין חלק מהשמן, או דלמא לעולם אינו קונה חלק מהשמן אלא שחכמים החמירו שישתתף באופן זה להיות נטפל אליו. ואם נימא כצד הראשון יש מקום ללמוד דלענין נ"ח בעינן שהנרות או השמן יהיו שלו.

ג. קנין מעות

ולכאורה בהשתתפות בפרוטה אין משום קנין בשמן דהרי קיי"ל דמעות אינן קונות אלא משיכה כדאיתא **בב"מ** (מז' א) אמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה דילמא נפלה דליקה באונס אי מוקמת להו ברשותיה מסר נפשיה טרח ומציל ואי לא לא טרח ומציל, ודלא כריש לקיש דס"ל שמעות קונות. וכבר פסקו **הרי"ף** (שם כח: ברי"ף), **הרמב"ם** (מכירה פ"ג ה"א), **התוס'** (מת. ד"ה נתנה) ו**הרא"ש** (סי' ח) כרבי יוחנן, וכת' **הגמ"י** (אות א) שכן פסקו **רבינו האי** (ספר המקח שער יג). וכן נקט **השו"ע** בחו"מ סי' קצ"ח שדבר תורה מעות קונות, אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלים אלא בהגבהה, או במשיכה דבר שאין דרכו להגביה. [ועיינו בס"מ קצ"ד שיש פוסקים שפסקו כרשב"י דס"ל דהלכה כר"ל, וע"י **בטש"י** (יו"ד סי' שכ ס"ג) שמצינו שחששו לרשב"י, ואכמ"ל]. ולפי"ז אילו מטעם קנין אתינן עלה היה צריך להגביה השמן ע"מ לקנותו.

ד. במצות

אלא דיש לחות דבאמת משום קנין אתינן עלה דלענין מצוה מצינו דמעות קונות. דאיתא **בחולין** (כ"ג) בארבעה פרקים משחיטין את הטבח בעל כרחו, אפי' שור שוה אלף דינר ואין ללוקח אלא דינר כופין אותו לשחוט, לפיכך אם מת מת ללוקח, אבל בשאר ימות השנה אינו כן, לפיכך אם מת, מת למוכר, ואלו הם הפרקים, ערב יו"ט האחרון של חג וערב יו"ט הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה כו', ע"כ. ו**פר"ש** משחיטין טבח בעל כרחו. כדמפרש ואזיל שאם קיבל דינר מלוקח ליתן לו בנינר בשר אפילו שור שוה אלף זוז שוחטו בעל כרחו אע"פ שאין לוקחין לשאר הבשר ואין ללוקח בו אלא דינר שנתן דינר לטבח, מת ללוקח ומפסיד הדינר, ע"כ. והקשו שם **בגמ'** והא לא משך אמר רבי אלעזר אמר רבי יוחנן ב'ד' פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה דאמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות.

וכת' **הב"י** בס"י קצ"ט **שבר"ף** (שם כח: ברי"ף) ו**ברמב"ם** (מכירה פ"ט ה"ז) מבואר דהלכה כרבי יוחנן. וכן דעת **הרא"ש** (שם סי' ו) ו**הרי"ף** (נ"ט ח"ה ל"ג ע"א) דלהלכה מעות קונות כב"י. וכן פסק **השו"ע** (ח"מ סי' קצ"ט סי' א) דיש זמן שמעות קונות, שהעמידו חכמים דבריהם על דין תורה בבשר בארבעה פרקים, לפיכך אם מת השור, מת ללוקח, ומפסיד הדינר.

וע"י **ברמב"ם** (מכירה פ"ט ה"ז) שכת' דארבעה פרקים בשנה העמידו דבריהם על דין תורה בבשר מפני שהעם כולן צריכין לבשר כו', כיצד היה לטבח שור אפילו שוה מאה דינרין ולקח דינר אחד מן הלוקח כדי ליתן לו בשר כשישחוט, ולא נתקבצו לו כל דמי השור, אינו יכול לחזור בו, אלא משחיטין את הטבח בעל כרחו, וכופין אותו לשחוט וליתן הבשר ללוקח, לפיכך אם מת השור מת ללוקח, ע"כ. ודקדק **במצל מאש** (סי' מג) דמשמע מדבריו שהטעם שקונה כבה"ג במעות אינו משום כי דאמרו המצוה העמידו דבריהם על דין תורה, אלא משום דתקנת העולם שכולם צריכים לבשר, ואילו היה משום צד מצוה לא במקום הרמב"ם שתיק מינה. וראייה לזה **מעירובין** (א"ש) דאפי' במקום מצוה העמידו דבריהם, דאמרו שם דנותן אדם מעות לנתנום כדי שיוכר לו עירוב, דחכמים פלגי עליה דר"א וס"ל דלא יכו לו מעותיו והטעם דעד שלא משך לא קנה, והרמב"ם כתבו בפ"ו מה' עירובין אפי' לענין עירובי תחומין והרי עירובי תחומין אין מערבין אלא לדבר מצוה כמ"ש הטור סי' תט"ו א"כ זכינו לדין דאפילו במקום מצוה העמידו דבריהם, ע"כ.

אולם **המהר"ל** (מנהגים - לקוטי אות לב) כת' דלפי המסקנא בחולין דכשעושה מצוה העמידו דבריהם על דין תורה, נראה הדין דאדם שנתן מעות על יין בעי"ש ליטול היין בשבת, אסור המוכר לחזור בו, מצוה דזה רוצה לעשות מצות קידוש והבדלה באותו היין. גם שם העמידו דבריהם אדון תורה, ע"כ. והביאו **הדרכ"מ** (אות א) דאם שנתן מעות על יין לקידוש ערב שבת אסור למוכר לחזור דהואיל והוא דבר מצוה יש להעמיד על דין תורה, עכ"ל. וכן פסק **הרמ"א** (ח"מ סי' ס"ג) וכתב **בפמ"ג** (סי' תרנ"א ח"א סי' א) דלדעה זו בין המוכר בין הקונה אינם יכולים לחזור בהם.

אלא דע"י **בשו"ע** א"ח"ח סימן שס"ט (סי' א) שהביא הלכה הא' הנותן מעות לנתנום דבעי קנין לענין עירוב צדו. והקשה עליו **ה"ס** (סי' ז) דבח"מ סי' קצ"ט (סי' א) מבואר דהקונה יין לקידוש קנה במעות כיון דצורך מצוה הוא העמידו דבריהם על דין תורה דומיא דד' פרקים, והא עירוב נמי מצוה הוא כמ"ש סי' ס"ג ואפי' אין קוני מעות ולא הוי דומיא דד' פרקים כדאמר' בגמ' וצ"ע, ע"כ. ו**התוספתא** (סי' א) כת' ליישב דודאי הא עירוב צדו לאו מצוה ממש אלא זהירות בעלמא, ולא דמי לקידוש על היין דאסמכוהו ז"ל אקרא זכרינו על היין. ו**במחצ"ש** (שם) כתב דהאחרונים חילקו בין מצות קידוש על יין דהיא מצוה דרבנן ואסמכוהו אקרא משא"כ עירוב אינו מצוה גמורה כ"א להציל מאיסור טלטול. וע"י **בפמ"ג** (שם וסי' תרנ"א ח"א סי' א), **בברכ"י** (א"ח"ח שם אות א) ו**בביאור הגר"א** (ח"מ שם אות ה).

וע"י **במשפט שלום** (שם הגה' א) שנתמה על סברת התוספת שבת שכת' דשאני ע"כ שבא להתייר הלטול, דהא גם בעירובי תחומים אין מערבין אלא לדבר מצוה דינר הכי וכמו שכת' **המוצל מאש**, וצ"ל כמ"ש **הקרבן נתנאל** (עירובין פ"ז סי' יג אות ב) ו**הנתיב חיים** (על המ"א שם) דדוקא בקידוש דאסמכוהו אקרא דהוי כשל תורה דינר הכי, ולפי"ז באתרוג דיום ב' דרבנן י"ל דלא קנה ועדיין צ"ע, ע"כ. ו**בהגהות רע"א** (ח"מ שם וסי' תרמ"ט) מבואר דנקטינן מעיקר הדין כהמהר"ל אלא שאם טוען קים לי כהחולקים מהני. ו**בביאור הגר"א** (אות ה) כתב שדברי המהר"ל אינם מוכרחים. וע"י **מש"כ הערוה"ש** (ח"מ אות ה). וע"י עוד וע"י **בשד"ח** (ח"מ מע' הלמ"ד כ"ב ק"א) מש"כ לענין סוחרי אתרוגים.

ה. מצות חנוכה

ויש להוכיח דלסבוריה דמעות קונות במקום מצוה, אף מצות שאינן חיוב י"ל להעמידו דבריהם על דין תורה. שהרי אכילת בשר ביו"ט אינה חיוב ואין בה אלא קיום מצוה בעלמא, כמבואר **בב"י** (סי' תקט"ד ד"ה ובמ"ש רבינו), **בב"ח** (שם), **במ"א** (שם סי' ג וסי' תרצ"ו סי' ט) ו**בביאור הלכה** (שם על ס"ג ד"ה כיצד).

אלא **השקצות** (ס"ק ב) כתי על הרמ"א דה"ה אם נותן פרוטה לנחתום על חלת לחם לשבת דקנה, כיון דמקדשין נמי על הפת (קידוש של הלילה), ע"כ. ולכאוי צ"ע אמאי כתי כי גם עליו מקדשים תיפוק ליה שהוא חובה בשבת. וע"כ צ"ל דס"ל דלחם אינו חובה כ"כ דהרי אם בעי מתענה כמבואר ב**בשו"ע** (סי' קס"ז סעי' ב), וכת' **המ"א** (סי' ק"מ) דמח"ס לא אומרים יצא מוציא בברכת הלחם בשבת, אבל לחם במקום קידוש הוא חובה. נמצא דס"ל דדוקא מצוה שיש בה חיוב אמרינן דאוקמה אדאוי. וכן משמע **בביאור הגר"ש** (ס"ט) שכת' לתרץ קושית הפוסקים הנ"ל מהא דעירובי צירות, דאינו חובה כיון מ"י לקידוש. ועי' **בחי' הת"ס** (ס"ט) שכת' שכן בפרטים מעות קונות לפמ"ש **המ"א** (סי' תרמ"ט ס"ק ט) דמחויב לאכול בא"כ לא גרע מ"י לקידוש, והא דלא חשיב ליה בדי' פרקים, משום דהוי רגילים בעגלים דוקא ולא פרה (ע"י ב"מ ע"ח) אבל לענין העמדה על דין תורה לא גרע מ"י לקידוש, ע"כ. ומשמע דדוקא משום שיש חיוב הדין כן.

ו. מצות הנוכה

לעתה לפני דעת המהר"ל ודעימיה סגי בנתינת פרוטה לקנות השמן כיון דהוי מצוה וע"כ לא בעי קנין נוסף. והנה **המ"א** (ס"ט) כתי' לצי' אכסנאי שנותן פרוטה לבע"ה ו"ה"ה אם בעה"ב מקנה לו חלק בשמן במתנה שרי דהוי כמשתתף בפרוטה. וכן פסק **המ"ב** (סי' א), ועי' **בשעה"צ** (אות ט) שכת' דלכאורה הכוונה בא' מדרכי הקנין ולא באמירה בעלמא, ע"כ. ומשמע דבעינן שהשמן יהיה שלו. וכן העירוני שכת' **בשבילי דוד** (סי' תרע"ז סעי' א) דמהאי טעמא אכסנאי משתתף בפרוטה בשמן של נ"ח אע"פ שלא עושה קנין נוסף בשמן כמבואר ב**בשו"ע** בסימן תרע"ז, ע"כ. **והערך שי** (או"ח ס"ט) כתי' טעם אחר דבכה"ג פרוטה קניא כי לא חיי' שיאמר נשפרו ח"טך בעליה, עיי"ש.

כן היא דעת **הבית שיערים** (או"ח ס"י ס"א) דצריך שמן של כמבואר בסימן תרע"ז, וכת' דאין להקשות מהא דמדליק בשמן שריפה (כמו שהוכיח השו"א שם) אע"פ שאסור בהנאה ואין לו בעלים לשיטת כמה ראשונים, דלא קשה מידי דהרי כתבו תוס' בשבת (כו. ד"ה אין) דאינו אסור אלא בהנאה של כילוי אבל בשאר הנאות מותר, וא"כ שפיר מקרי שלו ומותר להדליק בו, ע"כ. ובאמת כבר מבואר לכאורה דכברו **בר"ן** (פסחים ד. ברי"ף ד"ה ומיהו) שהקשה על הכלל שרצו לחדש הפוסקים, שמצות שאפשר לקיימן ע"י שליח מברכים ביע"ל, הא הדלקת נ"ח שאפשר לעשותה ע"י שליח ואפ"ה מברכין עליה להדליק, ואיכא למימר כיון דאמרינן בשבת (כג.) דצריך לאשתתף בפרוטי כיון שאינו יוצא אלא בשל עצמו הרי אין מצוה זו יכולה להתקיים אלא ע"י אחר, ע"כ. וכן משמע **מהרמב"ן** (פסחים ז. ד"ה ואני.) אולם **המאירי** (שם ד"ה וחכמי הדורות) דחה דבריהם.

וענינן **בב"א** (שבת ס"י ב) שכתב דמי משתתף עם הבעל הבית בני"ח צריך להוסיף שמן עבור חברו. ובגא' **ה"ב"ח** (סי' תרע"ז אות א) טעמו דאם לאו איכא חשדא שלא נשתתף, ולפי"ז אפי' לא הוסיף כל מה שנתן לו אלא מקצת נמי סגי דניכר דנשתתף במה שהוסיף על מה שהיה רגיל, ע"כ. אלא שהעירוני **שהא"ר** (שם אות ב) כתי' דהטעם שהמדליק מחייב ליתן כשיעור שידליק חצי שעה ממונו, ולכן צריך להוסיף כאלו דאלי"כ לא נתן הוא כדי חיובו. **והשער הגניז** (ס"ט) נקט כהב"ח.

בשו"ת פני מבין (סי' רכ"ג) שדן בדברי **השו"מ** (מד' תל' ח"א ס"י ש"ט) שמתספק אם יוצאים יד"ח נ"ח בשמן גזול דלהרבה פוסקים לא אמרינן מצוה הבא בעבירה במצות דרבנן, ושבו כתב (הפני מבין) שלפי הבית שיערים הנ"ל אפי' שמן שאול פסול, והשער אפרים לפלג להדליק נ"ח עם חמאה אסורה משום משיב וכו', והביאו דבריו הפוסקים ולא העירו שני"ח צריך שיהיה שלו, ואיסור הנאה אינן שלו להרבה פוסקים, ולמעשה כתב שם דבני"ח יוצאין אף בשאינו שלו, והא דאיתא בסי' תרע"ז דאכסנאי צריך להשתתף בפרוטה היינו כי בלא"ה לא עושה שום מעשה, אבל זה המדליק יוצא אף שאינו שלו וגם בגזול יוצא להסוברין שמצות דרבנן אף במצוה הבא בעבירה יצא, ע"כ.

ובב"מ (סי' תרע"ג ס"ק ב) הביא ספקו של השואל ומשיב, ומשמע דס"ל דלא בעינן "לכס" בני"ח. ומהא שכת' **השעה"צ** דבעל הבית צריך להקנות השמן לאכסנאי, יש לדחות ד"ל דס"ל דהקנין אינו לצורך שיהיה שלו אלא כדי להשתתף עם הבע"ב ואם הבע"ה לא מקנה לו נמצא דלא השתתף האכסנאי בכלום. וכן הביא **בשד"ח** (ח"ט מע' חנוכה אות ט) בשם בית יצחק דלא בעינן "לכס" בני"ח. וכן פסקו **הגר"ש** ו**זצ"ל** (הליכ"ש חנוכה פ"ג גה"ב י"א ו-י"ב) ו**השבט הלוי** (ח"ג ס"י ב) (ועיי"ש שדחה הראיה מהר"ן וצידד לומר דדוקא שאינו מדליק בעצמו, ו"ל דבעינן שיהיה שלו כי אינו מקיים עצם ההדלקה ובה"ג הכריזו הו"ל דע"פ יהיה לו חלק בשמן ועי"ז המצוה נקראת נמי על שמו). ועיי"ש (ח"א ס"י ג) שכת' שמ"מ אדם האכסנאי קונה חלק בשמן בתנינת הפרוטה ע"י קנין אודיתא, וע"כ משיב באות ז'. אולם דעת **הגרי"ם** ו**זצ"ל** (מקראי קדש חנוכה ס"א) ו**הגר"ש** ו**זצ"ל** (פניי חנוכה פ"א ע"י טז) דבעינן "לכס" בני"ח והוכיחו כן מהר"ן (ס"ל). ונראה שהחננה הפשוט להקל בזה. ועי' **בספר החיים** (לגר"ש ס"י תרע"ז) ו**במשנה הלכות** (ח"י ס"י קיח). ועי' **במקראי קודש** (חנוכה ס"א כ"א) הטעם דסגי בבעלות בשותפות. ועי' עוד **בשו"ע** ו**רמ"א** (סי' תרנ"ג סעי' ז) בענין "לכס" בשותפים.

ז. כשנותנים לו ע"ד להדליק נ"ח (למחזירימם לעיל)

ונראה לכאוי דאף לסוברים דבעינן "לכס", מ"מ במקום שבעל הבית נותן לו השמן לצורך ההדלקה ו"ל דלא בעי קנין, דמצוינו **בב"א** (קדושין כב. ברי"ף אות ב) דבעל הבית המזומן אורחים לשלחן ולקח א' מהם חתיכה וקידש בה אשה מקודשת שאין בעל הבית מקפיד עליהן אם יעשו כל חפציהן במזונותיהם, ע"כ. וכן פסק **הרמ"א** (או"ח ס"י כ"ח סעי' יז). אלא דעני' **בט"ז** (שם ס"ק לד) שהקשה ע"ז מהשו"ע או"ח (סי' ק"ע סעי' י"ט) שפסק שאין האורחים ראשים ליתן ממה שלפניהם לבנו ולבתו של בעה"ב א"כ נטלו רשות מבעה"ב, וכ"ש שאסור ליתן לאחרים שלא ברשות בעה"ב וא"כ אמאי יכול לקדש בו, ע"כ מסיק שאין כאן קידושין ודאי אלא ספק. ועיי' **בב"ש** (סי' ק"מ) שכת' לתרץ דעת הרמ"א, דדוקא לבנו של בעה"ב אסור ליתן אבל לאחרים מותר. **והמקנה** (ק"ו"א ס"י כח) כתי' דהא דאוי"ח אינו מדין גזל אלא משום דרך ארץ שניחא ליה לבעה"ב אם האורח בעצמו אוכל, לכן במקדש בו שפיר הוי מקודשת, ע"כ. **והמהר"ט** (ח"א ס"י ק"ג) חולק על הרמ"א. **והח"מ** (ח"י ס"י ק"מ) כתי' דבאמת נח' בזה הראשונים בנדרים (ד. ד.) ועיי"ש ברש"י ובר"ן] אם האורח זוכה בחלקו מיד אחר שהזמינו אותו עליה או רק אח"כ כשהגביהו, אבל משהגביהו לכו"ע נקנה הוא להאורח, ודלא כהמהר"ט (שם) שמתספק דאפשר דגם בהגבהה לא קנה עד שיתנו לתוך פיו, ע"כ. ועי' **באוצר הפוסקים** (שם אות צ"ב ד"ה ובעד השלחן) שמבואר מהערך השלחן שאפשר דאף אם לא עשה המזומן שום קנין הוי כשלו ועכ"פ אם הגביה ודאי הוי שלו. ועיי"ש עוד שיטות בזה. ועי' **במקור חיים** (סי' תס"ח) שכת' דהנותן דבר מאכל לחברו לאכול כנאו חבירו אף שלא נתכוין לקנותו דכיון שנתנו לפיו למקום שיופסד אין לך מתנה גדולה מזו ונעשה שלו ממילא. ועי' **בספר תורת הקנינים** (ח"א מלוואים ס"י ב ד"ה עוד יש להעיר) שכת' שיש סברא לומר דהדין כן אף לדעת החולקים לעיל דהם מיירי דוקא כשהזמינו ד"ל שדעת הבע"ה שיאכל דוקא משלו וע"כ אינו קונה אף ע"י אכלתו משא"כ ככה"ג]. ועכ"פ לפי המקילים ו"ל דה"ה דבני"ח אם הבעל הבית נתן לו השמן דממילא קנהו ואפשר דה"ה אם הכין לפניו בחנוכה שמן לצורכו חשיב שלו. (ומה שמצינו לעיל דמ"מ אכסנאי צריך לתת פרוטה או לעשות קנין שאני התם כי השמן הוא של הבעל הבית והוא עצמו מדליק, ועיי"ן).

ומצינו עוד טעם לומר דבכה"ג לא בעי קנין, דהנה **בשפת אמת** (סוכה לה. ד"ה גמ"ג) כתי' דעל הצד דבעינן "לכס" במצה, אורח על שלחן בעה"ב צריך ליתן לו בעה"ב מקנה במתנה ולא סגי מה שהרשהו לאכול דצריך להיות שלו ממש והעולם אין נזהרין בזה, אכן אפשר דהעולם סומכין ע"י הרמ"א (קידושין פ"א ס"י ב) שהתיר לקדש בטבעת שאולה דאדעתא דהכי יהיב ליה שיוכל לצאת בו, ע"כ. ועי' **בצי"א** (ח"י ס"י לו וחו"מ ס"י ט) שפסק לענין מצה דלא בעי קנין, וכת' דאף לפי **הט"ז** (או"ח ס"י י"ד ס"ק ז) דלא אמרינן דניח"ל לאיניש למיעבד מצוה באוכלו במקום שמכלה הדבר ואינו מחזיר לבע"ה, במקום שבעל הבית גילה דעתו שאינו מקפיד ע"ז כגון שהזמינם אצלו לאכול מצה, אמדינן דעתו של בעה"ב שמקנה את הדבר בתורת מתנה שיוכלו לקיים המצוה, ע"כ. ועי' **באמרי בינה** (דניי פסח ס"א כ"ג) שחילק בין דין לכס של מצה לדין לכס שאינו מקומות. ובדרך זה כתב **הפני מבין** (סי' רכ"ד ד"ה ובוה), **בדעת תורה** (למחרי"ם ס"י ק"ג) **בקהלות יעקב** (סוף ב"מ) ו**בשבט הלוי** (ח"ד ס"י רכ"ח).

מסקנא דינא

העולה לדינא, המדליק נ"ח בשמן של חברו או של הפקר יוצא ידי חובתו אף אם לא עשה בו קנין. ויש שהחמירו שבנר חנוכה צריך קנין.

וענינן עוד **בשו"ת הגר"א** (תניינא ס"י ז) דנשאל בגי' דין, והביא דברי הרמ"א (פסחים פ"ג ס"י ט) דהטעם דמברך להתעטף בציצית להניח תפילין ליטב בסוכה ולהדליק נר חנוכה, דיש בהם שיהיו מצוה, והלשון מורה ע"ז להיות עטוף בציצית וליטב בסוכה וכו', ולהדליק נר חנוכה יש שהיו במצותה כדאמרינן משתשקע החמה וכו' שתכלה רגל מן השוק עיי"ש. דמבואר דבדבריו דמדתה נ"ח לציצית ותפילין דיש שהיו במצותם. וא"כ ו"ל דכמו דבציצית ותפילין מברך גם אחר הנחתם דעדיין עוסק במצותם הוי כמו קודם שעיינתן, הי"ל בנר חנוכה. ואף דאינו דומה לגמרי, דשם עוסק במצוותם במה שלטו בו, וכן במצוה בפתחו לו רגע על הוי תפילת מצוה דאלו נטלו המצוה לא יחיה לו מצוה מכאן ולהבא. וכן בלולב אילו לא היה מנענע היה מחוסר מצות נענועו ומוטל עליו לנענע. משא"כ בנר חנוכה דכל שבשעת ההדלקה היה בו שמן כשיעור אף אם רגע אח"כ כבתה הנר אין מוטל עליו להדליקו. וא"כ ו"ל דמקרי עברה מצוותה. מ"מ כיון דכילי הרא"ש בחדא לקרותם שיהיו מצוה ו"ל דמקרי עובר לעשייתן.

והעלה לדינא דהיכא דלא גמר הדלקת שאר הנרות מצי לברך כיון דאיכא כמה סברות לצרף. א - דעת הא"ר דמברך על ההידור. ב - כיון דמקרי שיהיו מצוה משך הדלקתם ו"ל דמקרי עובר לעשייתם. ג - דעת הפוסקים דלא אם לא בייך עובר לעשייתן מברך אח"כ. אולם אם קודם שהדליק הנרות הוסיפים כבו הנרות הראשונים, דזוהו ליכא הסניף דמכח שיהיו מצוה מקרי עובר לעשייתן, כיון דכבתה אין זקוק לה ואזא מצוותה לגמרי, הדרינן לספקא דרבנותא הא"ר והפרי"ח וסב"ל.

וכתב עוד, דכל זה לענין ברכת להדליק, אבל לענין ברכת על הניסים ושהחיינו, אף אם ארע כן בליל א' דמיד שהדליק נר גמר מצוה ההדלקה, מ"מ מעי לברכס, דלא גרע מרואה נ"ח דמצי לברכס בעוד שרואה הנרות.

ולמעשה הכרעת **המשנ"ב** (סי' תרע"ו ס"ק ז) ושה"צ ס"ק ה) כדברי הרעק"א, דאם נזכר שלא ברך קודם שגמר להדליק שאר הנרות, יברך כעת כל הברכות וימשך ההדלקה. אבל אם נזכר לאחר שהדליק כולם, או אם כבו הנרות הראשונים קודם שהדליק שאר הנרות, לא יברך רק על הניסים ושהחיינו. וכן פסקו לדינא **הבן יאשי חי** (פשת"ש וי"ב אות ז'), ו**הנח"ח** (סי' תרע"ו ס"י ב"ב). ויש להעיר דהיכא דנזכר שלא ברך אחר שעבר חצי שעה מוזמן להדלקתם, ו"ל דתו לא מצי לברך על ראיית הנרות על הניסים ושהחיינו. וכ"כ **השד"י חמד** (אסיפת דינים מערכת חנוכה אות ג) משמיה **הגר"ש** ו**הבן מיוזא** ו**זצ"ל** דלא אם רואה נר חנוכה לאחר שלק חצי שעה דכבר נעשת מצוותה אינו מברך. וכיוצא"ב מצוינו בתשובות **הגרע"א** מכת"ל (ערך הגר"ש שגסטרנא וצ"ל - סי' מ"ה) דשמע להקשות בשם **הגאון מ"ו הירשל וצ"ל** אבדק"ק פיורדא על דינא דהשו"ע (סי' תרע"ו ס"י) דמי שלא הדליק ואינו עתיד להדליק וגם אין מדליקין עבורו בתוך ביתו כשואה נר חנוכה מברך שעשה ניסים וכו', דכיון דספק ברכות להקל היכי מצי לברך בשעה שרואה נרות דולקים, דלא דלמא כבר דלקו כשיעורו. והניח בצ"ע. וזמנא דס"ל שדלקו כשיעורו תו לא מצי לברך על ראייתם. וכ"כ **בהתעוררות השובה** (ח"א ס"י ס"ז) דאם רואה הנר אחר שעבר חצי שעה מהדלקתו, או דמסופק אם עבר שיעור זה, לא יברך.

פניני מופר 30 עבודת ימי חנוכה

מעלתה הגדולה של שבת חנוכה - "הענין שבר שבת הוא למעלה מעשרה ימי חנוכה למטה מעשרה, כי בחי' אהבת האב לבנו היא גם כאשר הוא בתכלית שפל המצב... וזה ענין נר חנוכה שבו נתגלתה אהבת הקב"ה לישראל בחי' אב לבנים שכאשר אהבת בתכלית שפל המצב למטה מעשרה אז הרחמנות גדולה יותר. אבל בחי' האהבה של ש"י ע"פ הצירור של שיר השירים היא אהבה בין שוים, וזה לא שייך למטה מעשרה, וזו מעלת נר חנוכה שאורו יורד גם למטה מעשרה מקום שאין אור השבת מגיע... נמצא כי שבת חנוכה הוא שבת הגדול שבגדולים, בחי' מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, שמתגלה גודל אהבת ה' לישראל תמיד בכל מקום שהם, אם במדרגות העליונות שהקב"ה מעלה יהודי אליו להיכלו פנימה, וגם במדרגות השפלות למטה מעשרה ובחוף... השבת הזאת היא אחת בשנה שמתאחדים ב' המאורות הגדולים נר שבת ונר חנוכה המתאחדים באורם ליהודי, והיא קדש ששילם להאיר ליהודי לכל השנה". (תניינא שלום להאדמו"ר מס' סולנים קונט' חנוכה ע"מ קה - קו) נערך ע"י מהר"ב סדרת "עבודת המועדים"

העלון נתרם לע"נ
מרן ראש הישיבה רבן של כל בני הגולה
רבינו הגאון הגדול רבי אהרון לייב שטיינמאן זצוקללה"ה
AMIKTA571@GMAIL.COM :לשלוח בקשה לדוא"ל
65 1-3-3 03-617-1111 יש להקיש
(זמן ממוצע של כל שיעור כרבע שעה)
לשאלות והערות בעניני הגליון ניתן להתקשר לפל. 052-767-0503
© שמעתיא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגוריכם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל